

MOSZAKIAK TEVÉKENYSÉGE AZ 1848-49-ES SZABADSÁGHARCBAN

Kenyeres Dénes alezredes
MH Szentgyörgyi Dezső Harcászati Repülőezred

Honvéd utász munkában

A műszaki csapatok felállítása a szabadságharcban, a kor hadászati és harcászati elveinek figyelembevételével, a támadó jellegnek megfelelően történt. Természetesen a kialakult helyzet alapján 1848. októbertől 1849. januárjáig a védelem kapott nagyobb jelentőséget, de ezt követően a támadás kapta a nagyobb hangsúlyt. Ezért a többirányú kiképzést helyezték előtérbe, figyelmet fordítva a műszaki alegységek nagyobb mozgékonyására. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy az utászkar szervezésére nagyobb hangsúlyt fektetett a hadvezetőség, mint az árkásszakra. Az utászok elsőrendű feladata nem az utak, hanem a hidak építése volt.

A földmunkát az árkászok (Sappeur) végezték; egy ilyen árkász honvédszázadot állítottak fel Péterváradon, kettőt pedig Komáromban.

A műszaki csapatok első harctéri szolgálata már a szervezés, a megalakulás időszakában elkezdődött. Ez a tény is bizonyítja, hogy milyen nagy szükség volt az utászokra. 1848. októberében Kazinczy Lajos százados egy rögtönzött hidászcsapattal, a harcok első napjaiban szétrombolt lajtai hidakat állította helyre. E tetteivel biztosította, hogy a honvédcsapatok október 21-én teljes felszerelésükkel és fegy-

verzetükkel átkeljenek a Lajtán.

Ismerjük a 2. honvéd utászzászlóalj parancsnokának - Kazinczy Lajos századosnak - Győrött, 1848. november 21-én kelt nyomtatott felhívását, melyben kéri a mérnököket és mindenféle kézműveseket, hogy jelentkezzenek utászi, árkászi, hidászi és aknászi szolgálatra. Kazinczy vezette Győr megerősítésének erősítési munkálatait, melynek során hatalmas sáncok épültek. Kazinczy - már mint őrnagy - az osztrákok benyomulásakor azt a parancsot kapta, hogy a 2. utászzászlóaljjal vonuljon Győrből Budára, és a visszavonuló magyar had számára készítsen átjárókat a Duna jegén. Kossuth az alábbiakat írta erről a pénzügyminisztériumnak: "a dunai átjárás könnyítésére, mostani harcmunkálataink tekintetéből szükséges a jégen utakat készíttetni, s ezek létesítésével Kazinczy őrnagy van megbízva."

Ismeretes a Görgey tábornok által 1849 elején vezetett, a Bányavárosokba menetelő hadtestének szervezete. Minden hadosztályban volt utász alegység szervezve, melyek munkájára nagy szükség is volt. Az első hadosztályban két század Sebes Emil százados, a második hadosztályban szintén két század Becske Gyula és Pinsker Adolf századosok, a negyedik hadosztály szervezetében két század volt szervezve Molnár Károly százados parancsnoksága alatt.

Az állandó visszavonulás miatt a kormány feladta Pest-Budát. Kazinczy utászcsapatai 1849. január 4-én hagyták el a fővárost és Üllőn-Monoron-Cegléden át vonultak be 8-án Abonyba, majd 9-én értek Szolnokra. Kazinczyt két utászzászlóaljjal Tiszafüredre rendelték, ahová 10-én érkezett meg. Itt csatlakozott Répásy Mihály tábornok hadosztályához. Tiszafüreden az utásztisztek tiltakoztak az ellen, hogy az egyik zászlóaljból vadászzászlóaljat szervezzenek. Kazinczy ekkor megvált az utászoktól, s áthelyezték a vadászokhoz, az 1849. március 5-én, a szolnoki győztes Damjanich János honvéd tábornok hadrendjébe.

Az 1849. évi dicsőséges tavaszi hadjárat során is több alkalommal bizonyították a műszakiak, hogy munkájukra szükség

van, de értik is a szakmájukat. A megáradt Garam-folyón keresztül három hidat kellett felállítani. Hadihid anyag nem volt. Szodtfried alezredes, utászzászlóalj parancsnok csak egy hevenyészett bakhid-szerkezettel rendelkezett. A helyszínen gyűjtött, s a meglévő anyagból ennek ellenére - három nap alatt - elkészült az első szükséghid Szece és Kálna között, másnap pedig készen állt a barsi és a zsemléri hid is. Ebből is látható, hogy az utászok nagyszerűen végezték feladataikat. Komáromban a Duna-hidat 1849 tavaszán a helybeli ácsok, hajósok és hasonló mesterségű iparosok állították össze hajókból és gerendákból. Ők gondoskodtak fenntartásáról és javításáról is. Mivel ez a hid hosszú távon nem vált be, áprilisban fenyőszálakból tutajhidat készítettek. Ennek a műszaki munkának érdekes története is van. 1849. április 20-a után a győzelmesen előnyomuló honvédcsapatok körbezárták Komárom várát, hogy elfoglalják. Klapka György honvéd tábornok, hadtest parancsnok április 24-én - Görgey tábornok parancsára - magához rendelte Horváth Ostvánt, a komáromi hajóács-céh mestert, és szigorú utasítást adott neki a hadihid 24 órán belüli elkészítésére. Április 25-én estére valóban - példás gyorsasággal - elkészült az új vár és a csillagsánc közötti hid: a hajóácsok - a műszaki tisztek irányításával - dacolva a Duna árjával és az ellenség ágyútüzeivel - a megszabott határidőre felépítették a hidat. A munka során sokan buktak le a hídról a vízbe, de az elhullottak helyére új meg új munkások álltak, s a komáromi polgárok méltó bajtársai lettek a magyar honvédeknek. Április 25-én éjfél után egy órával néhány honvéd dandár megkezdte az elkészült hídon az átkelést, s a legközelebb eső hídfősáncok elfoglalását. Ezt követően a hídon az egész magyar honvédsereg sikeresen átkelt. Ez is bizonyítja a hidászok szaktudását és hozzáértését. E fényes sikerre emlékezve lett április 25-e a műszaki katonák fegyvernemi napja. Valóban méltó az ünneplésre ez a kiemelkedő haditett.

Amikor 1849. május 4-én a honvédseregek megkezdtek Buda ostromát, a műszaki csapatok állománya fél század utászból és 9 fő árkászból állt (összesen: 151 fő).

1849. májusában Budavár ostromának elősegítésére a műszakiak a Gellérthegy alatt hajóhidat rögtönöztek, melyet később a Csepel-szigethez kellett áthelyezni, mert az osztrák seregek mindent elkövettek rombolására. Rochlitz főhadnagy utásztiszt azonban résen volt, és sikeresen megvédte a hidat.

A már említett komáromi tutaj- és bakhíd mellett, a Vág-folyón keresztül is épült egy szükséghíd: 1849. június 14-én Knezic tábornok azt a rendelkezést kapta a Központi Hadműveleti Irodától, hogy a Vágon való hidveréshez, illetve átkeléshez csak akkor kezdjen hozzá, ha a tulsó partról elűzték az ellenséget. Sajnos Knezic nem készült fel a hidveréshez. Utászai semmilyen előkészített, hidveréshez alkalmas anyagot nem találtak még a bal parton sem. Csak június 16-án tudták Rakovszky őrnagy utászai összeszedni a hídanyagot a II. hadtest utászainak közreműködésével, a környék hajómalmaiból.

A nyári hadjárat során - 1849. június 7-én - Kmety György honvéd ezredes, önálló hadosztály parancsnok szintén hadihídon kelt át seregével Paksnál a Dunán. A hidat Vehle árkász százados Pestről úsztatta le a Dunán egészen Paksig. A tevékenységet szakszerűen irányította, s időben elkészültek az utászok a híddal.

Kmety György honvéd ezredes hadosztálya 1849. június 12-ről 13-ra virradó éjszaka megkezdte Malomsoknál az átkelést az utászok által megerősített, helyreállított hídon. Június 18-án a hadosztály parancsnokság Bősárkány felé felderítést végeztetett, s a környéken lévő valamennyi Rába hídát lerombolta. 1849. augusztus elején hajtották végre a honvédek az utolsó nagyobb szabású hidépítést. Radnánál a Maros folyón keresztül épített egy hajó- és tutajhidat Fischer utászs százados. Ennek a hídnak a segítségével vált lehetségessé Arad várának megerősítése, valamint az utánpótlás biztosítása.

1849 nyarán a főhadiszállás hadoszlopában - mely akkor a győri várban állomásozott - volt szervezve az 1. utászs zászlóalj (parancsnoka: Sebe Emil utászórnagy volt).

A szabadságharc előtt a magyarországi várak általában igen elhanyagolt állapotban voltak. Karbantartásukról az erődítési igazgatóságok gondoskodtak, melyek sajnos a Bécsi hadmérnökkari vezérigazgatóságnak voltak alárendelve. Az erődítési igazgatóságok szakszemélyzettel (sánc-, zsilip-, kútmesterek stb.) és változó erejű műszaki alegységekkel (árkászszázadokkal) is rendelkeztek.

Mészáros Lázár hadügyminiszter beosztása elfoglalása után szinte azonnal intézkedett a várak legnagyobb részének megerősítésére, azokat harckész állapotba rendelte. A megerősítési munka serényen folyt és abból még a császári tisztek is kivették a részüket, hiszen ekkor még a délvidéki harcok folytak. Komárom várát Török Ignác alezredes építette újjá. Ezt a tevékenységét fel is rótták neki az aradi bíróságon.

A várakban adódó erődítési műszaki munkákon kívül a szabadságharcban jelentős szerep jutott a tábori erődítéseknek is. Közismert volt a szenttamási földvár sáncainak "bevehetetlen" volta. Ezt a földvárat négy alkalommal ostromolták meg honvédeink. Csak 1849. április 3-án tudták elfoglalni úgy, hogy a földig rombolták le. A sáncok ilyen hatékonysága hatalmas hírnevet szerzett a tábori erődítésnek. Az 1848-as téli hadjárat során több helyen is épült sánc. Ilyen volt a Tihanyi félszigetnél, Esztergom, Poroszló és Tiszafüred mellett.

A szabadságharc utolsó erődítési munkája az úgynevezett "szegedi hídfő" erődítése volt. Az orosz és osztrák csapatok akkor már jelentős túlerejükkel a tragikus vég felé társították a honvéd seregeket s az eseményeket. Dembinszki altábornagy 120 ezer fő befogadására alkalmas sánctábort létesített Török Ignác honvéd tábornok nagyszerű tervei szerint, annak vezetése mellett. A sánctábor igen nagy ellenálló erőt képviselt - ezt később még az osztrák vezérek is elismerték - Dembinszki mégis ellenállás nélkül feladta augusztus elsején a földsáncokat. Alig, hogy a honvédcsapatok elhagyták a várost és a sánctábort, az osztrákok azonnal megindultak birtokba venni azt. A két felderítést végző oszták dandár

augusztus 2-án érkezett a szegedi földcsáncokhoz, de azokat már üresen találta.

A folyóátkelési és erődítési munkákon kívül még mint műszaki tevékenységet említhetjük a rombolásokat is. Nemcsak az ellenség, de a visszavonulásoknál a honvédcsapatok is igyekeztek az ellenség előnyomulását gátolni, késleltetni. Ezért rombolták a folyók műtárgyait, sok híd esett így áldozatul a harcselekményeknek. 1849. januárjában a tokaji hidat romboltatta le - kissé elhamarkodottan - a Klapka ezredes hadtestébe beosztott Frivisz őrnagy, tüzérfőnök. "Szurokcsó-vával" felgyújtatta úgy, hogy az porig égett, ami a honvéd seregeknek később sok nehézséget okozott.

Az 1848-49-es szabadságharcban a magyar utászok, hidászok, árkászok, vagyis a műszaki csapatok a tisztek vezetésével jól helytálltak. A haza szent ügyéért lelkesedő mérnökök, tanárok, papok, fiatal diákok, egyszerű iparosok bámulatos akaraterevével győztek le minden eléjük tornyosuló akadályt úgy, hogy teljesítményük semmivel sem maradt el a császári-királyi hadsereg műszaki szolgálatától. A régi tapasztalt műszaki tisztek mellé újak kerültek, akik szintén jól helytálltak. Ilyenek voltak: Sebes Emil őrnagy, Pollák, Baranyay, Beke, Pinskéry, Böhm, Mük, Várady, Fuchs, Rohlitz Béla századosok, Rómer Flóris főhadnagy, Dobrufszky Sándor, Mannlicher hadnagyok és még sokan mások.

A lelkesedés, az igaz ügyükbe vetett hit minden nehézséget és akadályt legyőzött. A műszaki katonák jól végezték a csapatok műszaki biztosítását. Képesek voltak minden nehézség ellenére a nagy feladatok példás megoldására. Megérdemlik, hogy az utókor nevében kifejezzük hálánkat. Hajtsunk fejet a szabadságharc műszaki katonáinak emléke előtt, ezzel is kifejezve tiszteletünket, melyet irántuk érzünk.

Felhasznált irodalom:

- Honvéd /Katonai folyóirat/ III. évf. 1948. 2-3.sz.
- Barczy Zoltán - Somogyi Győző: A szabadságharc hadserege (Corvina kiadó. Bp. 1986.)

- Szénássy Zoltán: Klapka György. 2. kiadás,
(Madách kiadó, Pozsony. 1992.)
- Barczy Zoltán: évszázadok egyenruhái (Budapest, 1991)
- Kedves Gyula: A 48. honvéd zászlóalj története az
1848-49-es szabadságharcban Budavár
bevételétől a feloszlításáig.
(Hadtörténelmi Közlemények 106. évf.
1993. 4. szám.)

----- +++ -----

T A R T A L O M

Tisztelt Olvasó !.....	3
A cikkpályázat értékelése.....	5
A műszaki biztosítás feladatai a válságkezelés időszaká- ban a szárazföldi, légvédelmi és repülő csapatok, vala- mint a rendvédelmi erők érdekében, az erősítés-álcázás terén (Kuti Géza őrgy.).....	6
Védelmi létesítmények építésének módszerei a védelem előkészítésének időszakában (Martin Zigman ezds.).....	20
Értesítés a MHTT Műszaki szakosztálya éves beszámoló közgyűléséről.....	31
A robbantástechnika fejlődésének vázlatos története (Prof. Dr. Patvaros József).....	32
Műszakiak tevékenysége az 1848-49-es szabadságharcban (Kenyeres Dénes alez.).....	47